

ЗАМАН

Газета издається на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ДАРАЖА

«Хорламны кылычы» — махтаулыкъну белгиси

КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Москвада аскер махтаулыкъну шахарларына «Хорламны кылычларын» беруу бла байламлы бардырылган къууанчылы жыйылыуу къатышханды. Ол сыйлы саугъа тийишли болганлары араларында Къабарты-Малкъарны ара шахары да барды. Къууанчылы жыйылыуу Поклонная гора деген жерде Хорлам музейни Махтаулыкъну залында ётгенди. Аны ача, РФ-ни Федерал Жыйылыууну Федерация Советини Председатели Валентина Матвиенко саугъаланган шахарлары жамауатларын,

регионланы башчыларын, ветеранланы, къонакъланы да алгъышлаганды. «Сизни жигит жерлешлерибизни, Уллу Ата журт урушну кезиунде туугъан жерлерин къоруулай, къалкъан болуп сюелгенлени, бюгюнлюкде да энчи операциягъа къатышханланы, Донбассны, къыралларыны жалынчакъсызлыгы ючюн кюрешгенлени, анда жашаганланы къоруулагъанланы да алларында баш урама.

Биз аскерчилерибизге ышанабыз, ала бла ёхтемленебиз эмда Баш аскер таматабыз салган борчланы толтурмай

къалмазлыкъларына, юйлерине хорлам бла къайтырыкъларына ийнанабыз», - дегенди спикер.

Россейни тарыхы, аны озгъан, шёндюгю эмда келир заманлары бирге айырылмазча байлашханларын чертип, Валентина Ивановна: «Бюгюн сиз кылычларыгъызны шахарларыгъызгъа элтирикисиз. Ма ол да битеу тёлюлени бирликлерине, бизни бирлигибизге шагъатлыкъ этген, деменгили Ата журтубузну къадары ючюн жууаплылыгыбызны кёргозген шартды», - дегенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

КЪЫРАЛ ЖУМУШЛА

Къабарты-Малкъарда магъаданны къазып башлауу онгларын сюзгендиле

Россейни экономиканы айнытуу министри **Максим Решетников**, Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Коков**, «Кавказ.РФ» корпорацияны баш директору **Хасан Тимижев** эмда «Ростех» ГК-ны келечилери Тырныаузда жер тубюнде хайырыл металланы чыгарып башлауу онгларын сюзгендиле.

Максим Решетников бу проектге РФ-ни Правительство-суну жанындан не бла себеплик этиллинг билдиргенди. «Къураллыкъ предприятие регионла аралы магъаналы боллугъун эсге алсакъ, проектни битеу Шимал-Кавказ федерал округну айнытуугъа да хайыры тиерикди. Аны инфраструктурасын къураугъа 2 миллиард сом бёлюнгенди. Ол ахчагъа таммаланыллыкъ жумушлагъа

комбинатха элтген жолну 6,2 километрин жангыртуу ишле да киредиле. Проект дагъыда Невинномысск шахарны айнытыргъа да себеплик этерикди», - деп белгилегенди министр.

«Проектни «Ростех» къырал корпорациягъа кирген «Эльбрусметалл» акционер обще-

ство бардырады. Магъаданны къазыу эм жарашдырыуу бла уа Тырныауздагъы таубайкъландырыуу комбинат кюреширикди. Комбинатны концентратлары уа Невинномысскдагъы гидрометаллургия заводда жарашдырыллыкъдыла.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы К.В. Коковну Россейни кюню бла АЛГЪЫШЛАУУ

Къабарты-Малкъарны хурметли жамауаты!

Сизни битеу жюрегимден Россейни кюню бла алгъышлайма! Бу байрам къыралыбызны битеу инсанларын бирлешдиреди, заманны эм тёлюлени, патриотлыкъну бла гражданлыкъны юзюлмезлик байламлыкъларын, миллет бирлешуулюкню эм Ата журтха кертиликни белгилейди.

Шёндю хар бирибиз кесин деменгили къыралны бир кесегича сезеди, аны бюгюн эм тамблагъы кюню ючюн жууаплылыкъны да. Минг жылла бла тарыхда бизни Ата журтубузну къатылыгына бир кере сынап къоймагъандыла. Энди да Россейни къарыусуландырыргъа, аны дуняда магъаналылыгын азайтыргъа кюрешедиле. Ол муратланы толмазлыкъларына толу ийнама.

Бизни къыралыбыз бу къаршылыкъда хорларыкъды, ышангы алгъа барыуу тыйыллыкъ туююлду, кесини кючюн эм халкъла аралы даражасын андан да бек кючлерикди. Анга тынгылы мурдорну бизни жамауатыбызны болмагъанча бирикгени, Россейни кёп миллетли халкъларыны бирлешгенлери, ала-ны кыйсы чакырыулагъа да жууапларгъа хазырлыкълары этедиле. Биз къыралыбыз бла ёхтемленебиз эм аны тийишли тамблагъы кюнюне ышанабыз.

Битеу жюрегимден сизге саулыкъ-эсенлик, Россейни аламатылыгына бла жашнаууна жораланган битеу ишлерибизде бла башламчылыкъларыгъызда жетишимле тежейме.

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал саугъалары бла саугъалауу юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Ишлеринде жетишимле болдурганлары эмда кёп жылланы бет жарыкълы урунганлары ючюн

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа

АТАМАНОВА Ирина Григорьевна – Къабарты-Малкъар Республиканы Саулыкъ сакълауу министрствосуну «Республикалы сабий клиника больница» саулыкъ сакълауу къырал бюджет учреждениясыны кабинетини таматасын – рентгенолог врачын;
Сыйлы атла атаргъа:
«Къабарты-Малкъар Республиканы культурасыны сыйлы къуулулукъчусу»

ШОГЕНОВ Валерий Анатольевич – «Урван районну

Маданият юю» муниципал казна маданият учрежденияны директоруну орунбасарына, хормейстерге,

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы къурулушчусу»

БЕККАЛАНЫ Назирни жашы Хыйсагъа – «Кавказ. РФ» акционер обществовуну баш директоруну орунбасарына,
«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы экономисти»

БЕКУЛОВ Хабас Мухамедович – бийик профессионал билим берген «В.М.Коков атлы Къабарты-Малкъар къырал аграр университет» федерал къырал бюджет окъуу учрежденияны «Управление» кафедрасыны доцентине.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **К. КОКОВ**

Нальчик шахар, 2022 жылны 10 июнюнда, №56-УГ.

КъМР-ни 100-жыллыгына 4 бет

Айтхылыкъ аскер генерал

Деппуланы **Сафарбийни жашы Хаким бронетанк аскерлени генерал-майору деген бийик аскер чыны малкъар халкъны тарыхында биринчи болуп алгъанды эмда аны бла кесини атын ёмюрлюк этгенди.**

Кинофестиваль 9 бет

Нальчик шахарда сегизинчи июнда «Къабарты-Малкъар – 100» битеусоюз кинофестиваль ачылгъанды. Ол бизни республикабызны жюзжыллыгына аталгъанды.

Искусствону жарыкъ байрамы

«Хорламны кылычы» — махтаулукъну белгиси

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

«Хорламны кылычы» Нальчик шахар округу администрациясыны башчысы **Таймураз Ахоховха** къууанчы халда берилгенди.

Нальчикден барган къауумгъа КъМР-ни Парламентини Федерация Советинде келечиси, КъМР-ни Башчысыны кырал властыны федерал органлары эмда Москваны Правительствосу бла бирге ишлеуню къурау жаны бла энчи келечиси **Геннадий Губин**, Нальчик шахар округу Жер-жерли самоуправленияны советини председателини орунбасары **Хочулары Алий** да киргенди.

Жыйылыу бошалгандан сора Казбек Коков кесини телеграм-каналында нальчикчилени Уллу Ата журт урушуну жылларында этген жигитликерини юслеринден хапарлагъанды.

«Нальчикге «Аскер махтаулукъну шахары» деген ат Россейни Президентини 2010 жылны 25 мартында чыгарылган Указы бла аталганды. Аллай сыйлы атны Россей Федерацияны 45 шахары жүрүтөди. Ала анга адамларыны Ата журтну эркинлиги ючюн жигитча сюелгенлери, ётгюр-

люклери эмда чыдамлыклары ючюн тийишли болгандыла.

Эсигизге салайым, 1985 жылда Нальчикге Уллу Ата журт урушда хорламгъа, артда уа мюлкню аягы юсюне сюеуге, маданиятны айнытуугъа уллу кыйын салганы ючюн Ата журт урушну биринчи даражалы ордени бла да саугъаланнганды.

Къабарты-Малкъарны халкы Ата журтуна кертичиликни, кишиликни да юлгюсюн кёргюзтгенди. Фронтха кеслери тилеп кёпле кетгенди. Республикадан 100-ден артыкъ адам Брест къалада душман бла биринчи сермешлеге киришгенди. Уруш жыллада фронтха битеу да Къабарты-Малкъарны 70 минг чаклы жашы бла кызы кетгенди. Аладан 40 мингден асламы сермеш аулаклада калгандыла.

1942 жылны октябринде Къабарты-Малкъарны ара шахары ючюн уллу къазауат барганды. Юч кюнню ичинде душманны 70-ден артыкъ самолёту, 270 танкы, бир ненча минг солдаты тохтаусуз от ачандыла. Ахырында немисли фашистле шахаргъа кирип, аны 1942 жылны 28 октябринден 1943 жылны 3 январына дер

уучлап тургандыла. Нацистлени къолларындан мингле бла мамыр адамла ёлгенди.

Нальчикни Закавказье фронтну Север къауумуну 37-чи аскери Къабарты-Малкъарны партизанлары бла бирге азатлагандыла. Шахар эркин болганлай, олсагъат аны аягы юсюне салыу ишле башланнгандыла. Предприятияла, школла, багыу учрежденияла кысха заманны ичинде ишлеп башларча этилгенди, темир жолла ачылгандыла, телефон байламлыкыла кыралгандыла. Аны бла бирге шахар фронтха болушханын кыймагъанды эмда Уллу Хорламны болдуруугъа иги кесек кыйын салганды.

Нальчикни шахар паркында Махтаулукъну ёмюрлюк оту дайым жанады, «Аскер махтаулукъну шахары» деген стела да салыннганды. Биз Ата журтубузну къоруулагъанланы бир заманда да унутурукъ туйюлбюз, алагъа хурмет этгенлей турлукъбуз. Хорламны келтирген жигитлеге ёмюрлюк махтау!» - деп айтылады Къабарты-Малкъарны Башчысыны басмаланган сёзюнде.

КЪАРАУ

Федерал министр республикада спорт объекте бла шагъырейленнгенди

РФ-ни спорт министри **Олег Матыцин** республикагъа ишчи жолючулукъну мураты «Демография» миллет проектни «Спорт – жашуу низам» федерал проектни Къабарты-Малкъарда бардырылыуу бла шагъырейленни болганды.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы **Казбек Коков**, правительствону келечилери эм Зольский районну оюучулары бла бирге Россейни спорт министри Залукожажде «Хорлам» физкультура-саулукъ кючлендириу комплексге къарагъанды.

Спорт махкеме 2019 жылны ахырында ишленип, сабийле бла жаш тёлүкелерге итинген ара болганды. Анда тынгылы спорт зал, бассейн эм тренажёр зал бардыла, дзюдо, эркин тутушуу эм жюзюу секцияла ишлейдиле. Аны къурулушуна федерал эм регион бюджетледен 90 миллион сомдан аслам бёлённгенди. ФОК-ну битеулю кенглиги 2000 квадрат метрден асламды.

Мында «Демография» миллет проектни «Спорт – жашуу низам» федерал проекти Къабарты-Малкъарда бардырылган заманга республикада ишленген эм ишленирге деп турган спорт инфраструктура объекте жаны бла презентация да къурагъанды.

Ол кюн Казбек Коков бла Олег Матыцин «Эльбрус» битеусезонлу турист-рекреация комплексни спорт инфраструктурасына къарагъандыла, тау-лыжа спортну эм альпинизмни инфраструктураларын айнытуу соруулары да сюзгенди. Республиканы тау-лыжалада учхан тийрелери битеу дуняда белгилли трассаладан артха къалмайдыла, бир-бир ёлчелерине кёре уа алгъада окъунадыла. «Эльбрус» курортда турист эм спорт базала, альплагерьле эм тап халлы къонак юле ишлейдиле, алада

жыл сайын тюрю-тюрю спорт бла кюрошген Россейни командалары сборларын бардырадыла.

Сёз бизни республикада битеуроссей эм халкыла аралы даражалы тау-лыжа эм альпинизм жаны бла тюрю-тюрю эришилени ётдюрюю онгланы юсюнден да барганды. Тырнауузну спорт инфраструктурасы россейли спортчулары жарау сборларына хайырланыргъа боллугъу да белгиленгенди.

КъМР-ни Башчысы эм Россейни спорт министри Россейни тау-лыжа жыйымдык командасы бла тюбеш-

генди. Спортчула бла тренерле оюмларын билдиргенди, бийик-тау болумлада жараула къалай бардырылгандарын айтхандыла. Казбек Коков битеу да россейли спортха да магъаналы болган республикалы спортну эм спорт инфраструктураны айныу сорууларына уллу эс бургъаны ючюн Олег Матыцинге ыразылыгынын билдиргенди. Эки жаны да спорт инфраструктураны айнытуу бла байламлы иш мындан арысында да къаты байламлыкыла бардырылыгынын белгилегенди.

Къабарты-Малкъарда магъаданлы кызып башлауну онгларын сюзгенди

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Капитал салымланы ёлчеми 55 миллиард сомгъа жетеди, эки предприятияда да 900 ишчи жер къураулыкыды», - деп билдиргенди Ростехде.

«Бусагъатда РФ-ни Правительство-сунда вольфрамны бла молибденни аз тюбеген металлны тизмесине къошууну юсюнден сёлешине турады. Ол а налог ауурлукъну азайтыр ючюн керекди. Алай этилсе, проектни кыйматы кёбейирикти, дагыда, жангы жерлени къазаргъа тюшгенде, жер тюбюнде байлыкъланы хайырланыу ючюн бир кере теленген ачханы ёлчегин да азайтыргъа онг чыгарыкды. Бююнюлюкде вольфрам Приморье, Забайкал, Хабаровск крайлада эмда Бурятия Республикада, молибден а Хакасияда бла Забайкал крайда чыгарыладыла», - деп чертгенди Максим Решетников предприятияда болганында.

«Тырнауузда вольфрам-молибден магъаданланы кызып башлауну планы Россейни Президенти Владимир Путинни буйругъуна кёре толтурулады. Ол Къабарты-Малкъарда бек уллу предприятие боллукъду, кеси да къошакъ халда жюзле бла ишчи жерле къурау гъа онг берликти, бюджетге да иги кесек ача тюшюртюрюкдю. Бу проект дагыда республиканы алгъа уллу атлам этдирлик проектлени РФ-ни Правительствосу къабыл кёрген тизмесине киреди. Биз ол инвестициялы проектни жашауда бардырыу гъа себеплик этер ючюн къолубуздан келгенни аямайбыз», - дегенди Казбек Коков.

Бююнюлюкде бир-бир объектеге кёре проект-излеу ишле бардырыладыла, бир къауумуна кёре уа къурулуш башланнганды. Биринчи производствону 2023 жылны аягында, 2024 жылны башында башларгъа белгиленеди. ВЭБ.РФ-ни финансла партнёрча къатышыууну амалларына да къарала турады.

РФ-ни Правительствосуну Председатели Михаил Мишустинни буйругъу бла предприятиягъа кыралны жанындан себеплик этиуню онгларына, ол санда жер тюбюнде байлыкъланы кызыу гъа салынган налогну азайтыуну онгларына къарала турады. Ол мадар экономика санкцияланы кезиунде Россейни экономикасын айнытууну жалчытуу жаны бла бек биринчи тамамланылык ишлени планына киргенди эмда 2025 жылгъа дери сакъланырыкды.

«Вольфрамны бла молибденни кесибизде чыгарыу импортну алышындырыу жаны бла борчну толтурууда уллу магъананы тутады. Вольфрам бла молибден – аз тюбеген кючлю металладыла. Ала металлургияда, автомобильле, самолётла ишлеуде, нефтьни жарашдырыуда, къоруулануу промывленностьда да хайырланыладыла. Биз россейли рынокну вольфрамы болган сырьё бла толусунлай жалчытырбыз деп, бек ышанабыз», - дегенди Ростехни келечиси.

Металланы экиси да дуня эмда ата журтлу рыноклада артыкъда кёп суралган эмда багъа турган сырьё болганлай къаладыла.

ПАРЛАМЕНТ

«Жууаплылык, иш кёллюк эм сайлаубузга кертичилик бирикдиргендиле бизни»

Россейни кюнню аллында урунууда жетишимле болдурган 50 инсан КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы эмда спикерни Ыразылыгы бла саугалангандыла. Белгиленгенлени арасында билим бериуде, саулук сакълауда, право низамны бла законлукну жалчытыуда, адамланы социал излемлерин толтурууда, журналистикада кеп жылланы бет жарыккы ишлегенле бар эдиле.

Аланы алгышлай, Парламентни башчысы **Татьяна Егорова** саугалалау кыралда баш байрамны – Россейни кюнню – аллында бардырылганы энчи магъананы тутханын чертгенди. «Ол миллетни бирлигини, Ата журтубузну бююнню болуму эм келир жашауу ючюн жууаплыгыбызны белгисиди. Хау, шендю заман кыйынды. Бизге битеу дуняны тарыхын тюрлендириуге бурулган кезиуде жашарга тышгенди. Быллай сынаулары хар телю да кермейди. Аны себепли тюрленуелени магъаналыкларынын бютунда ангылайбыз. Ала бизни бир бирге билеклик этерге, Ата журтубузга хайыр келтирирге юй-

ретедиле», – дегенди спикер.

Татьяна Борисовна Парламентни бийик саугасына тийишли болганла Россейге, тууган журтубузга суймекликни, анга кертиликни юлгюсюн кергюзгенлерин чертгенди. «Сыйлы грамотага тийишли болганла тюрлю-тюрлю белюмледе ишлейдиле. Усталыкларыгыз, жыл саныгыз башха-башха болганлыкыга, барыбызны да жууаплылыкны сезиу, иш кёллюк, профессионал билим эм сайлаган жолугузга кертилик бирикдиргендиле. Къабарты-Малкъарны, аны бла бирге уа Россейни саулай тюрлендире, хар биригиз да битеу кючюгюню, билимгизни, фахмугъузну аямайсыз, инсанларыбызны жашаулары кюркюусуз, ырахматлы, сейир, ариу болур ючюн кюлдан келгенни этесиз», – дегенди эмда аланы юлгюлери ёсюп келген телюню кёллендирлигине, мындан ары да бютунда бийик жетишимле болдурлукларына ышанганын чертгенди.

Ызы бла саугалалау башланганды. КъМР-ни Парламентини депутаты **Людмила Пешкова** РФ-ни Федерация Советини башчысыны Ыра-

зылыгына тийишли болганы белгили этилгенди. Парламентни Аппаратыны белюмню таматасы **Фатима Макоева** уа законла чыгарыучу органы ишин жалчытыуда жетишимлери ючюн Федерация Советни Аппаратыны Грамотасы бла белгиленгенди. Аланы Татьяна Егорова бергенди.

КъМР-ни Парламентини Сыйлы грамотасы бла саугаланганланы арасында Аллергология эм иммунология араны реанимация белюмюню башчысы **Къазийланы Марина**, Нальчикни 1-чи номерли стоматология поликлиникасыны белюмюню таматасы **Бёзюланы Земфира** бар эдиле.

Огъары Жемталаны орта школуну тамата юйретиучюсю **Мамайланы Римманы** билим бериуню айнытыуда кыйыны белгиленгенди. Сыйлы грамотага Урунуу, иш бла жалчытыу эм халкыны социал кюрюулау республикалы араны ишчилерини уллу къаууму тийишли болгандыла. Аланы арасында баш бухгалтер – бухгалтер эсепге алыу белюмюню таматасы **Борчланы Расул** да.

КъМР-ни Урунуу эм социал

кюрюулау министерствосуну келечилери да белгиленгендиле ол кюн. Ол санда кырал служба, кадрла эм коррупцияга къажуу белюмюню баш специалисти **Габоланы Аминат**.

«Заман» газетни редактору **Таппасханланы Аминат** журналистиканы айнытыуга салган кыйыны ючюн КъМР-ни Парламентини спикерини Ыразылыгы бла белгиленгенди. Табийгъат байлыкка эм экология министрствону келечилери

тегерекдеги кюдуретни кюрюулау ишни бийик даражада бардыргъанлары ючюн тийишли болгандыла бу сауугага. Аланы арасында система анализ белюмюню баш специалисти **Къойбайланы Зухура** да бар эди.

Ахырында Татьяна Егорова саугаланганланы энтта бир кере алгышлай, алагъа саулук, мындан ары да бийик жетишимле тежегенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима.
СУРАТДА: Таппасханланы Аминат саугаланады.

«Деменгили кыралыбызны керти инсанлары болургъа хазырбыз»

Россейни кюнню аллында КъМР-ни Парламентинде РФ-ни жангы инсанларына паспортларын бериу ариу тереге айланганды. Бу жол а законла чыгарыучу органга республиканы битеу районларындан бла шахарларындан окъууда, жамауат жашауда жетишимли 22 жаш бла кызы чакъырылгандыла. Аланы арасында кадет классланы окъучулары да бар эдиле. Бу белгили кюн бла жаш адамланы Парламентни башчысы **Татьяна Егорова** эмда Культура, граждан обществову айнытыу эм информация политика жаны бла комитетни башчысы **Заурбек Кумалов** алгышлагандыла.

Биринчиден, жаш къонаклагъа Парламентде экскурсия бардырылганды. Ала законла чыгарыучу органы тарыхыны, къаллай борчла толтурганыны юслеринден кысха билгендиле.

Ызы бла документлени бериу башланганды. Татьяна Егорова паспортну алыу хар жаш адамны да жашауунда магъаналы иш болганын чертгенди. «Бютюнда тюбешиубюз кыралыбызны баш байрамыны – Россейни кюнню – аллында бардырылганы энчиди. Биз жангы тарыхыбызны кюралганлы 30 жылдан аслам толганды, бу кезиуде кыралыбыз алгъа барады, айныйды, дуняда хурмет табады, кеси-

бизни инсанларыбызны, аны бла бирге уа башхаланы да кюркюусулукларыны кюрюулаучусу болганды. Быллай деменгили кыралны инсаны болуу хар бирибизге да уллу намысды, сыйды», – дегенди Татьяна Борисовна.

Къыралны баш документин алганлары бла жашлагъа бла кызылагъа кыралны инсаныны эркинликлери толусунлай берилгенлерин да белгилегенди спикер. Алай аны бла бирге уа борчла, жууаплылыкка салынганларын да эсертгенди ол. «14 жыл алыкка сабийлик-

ди дерге да боллукъду, алай шендю сизни кюлугъуздан кеп жумуш келеди. Уллу терек гитче урлукъдан ёседи, 9 кытлы юй ууч топуракъдан, узун жол а биринчи атламдан башланадыла, дегенди акъылман адам. Бююнлюкде уа кыралда ёсюп келген телю жашауда тюз жол табарча кеп онгла бардыла. Окъууда, спортда, культурада, илмуда, жамауат жашауда фахмугъузну, чыгармачылыгыгызны хайырланьырга мадарла этилгендиле. Бюгюн а сиз ол уллу жашаугъа биринчи атламны

этгенсиз. Мында болганыгыз а тенлеригизни арасында айырмалыла болганыгызны белгисиди. Бюгюн этилген биринчи атламны ызындан жашауну кенг жоллары ачылыкларына ийнанама», – дегенди спикер.

Ызы бла Татьяна Борисовна жаш адамлагъа паспортларын бергенди. Спикерни кюлундан баш кырал документни Къашхатауну орта школуну окъучулары тууган къарындашла **Гадийланы Астемир** бла **Жантемир**, Яникойну Байсолтанланы Алим атлы орта школуну

окъуучусу **Алийланы Элдар**, «Кюн шахар» академияны окъуучусу **Биттирланы Алина** эм башхала алгандыла.

Жаш адамланы Заурбек Кумалов да алгышлаганды. Ол бу кюн аланы эслеринде кеп жыллагъа къаллыгына, Ата журтубузга суймекликни, жууаплылыкны ангыларга себеплик этеригине ышанганын чертгенди. Комитетни башчысы да бергенди жашлагъа бла кызылагъа паспортларын.

Бу къуанчлы ишни кыраганлагъа ыразылыкларынын айтып, Россейни жангы инсанлары да селешгендиле. Майскийни 5-чи номерли орта школуну окъуучусу **Лиана Саралпова** кыралны баш документин Россейни кюнню аллында депутатланы кюлларинын алганлары бютунда магъаналы болганын чертгенди. «Паспортну алыу бизни жашаубузда жангы, артыкъда жууаплы атламды. Биз деменгили кыралда тууганбыз, аны керти, даражасын бийикде жюрютген инсанлары болургъа хазырбыз», – дегенди ол.

Къуанчлы жыйылыну ахырында жаш адамла Татьяна Егорова эм Заурбек Кумалов бла Россейни Гимнин айтхандыла.

Къуанчлы тюбешиу бирге суратха тышоу бла бошалганды.

ТОКЪЛАНЫ Фатима.

Кинофестиваль

Нальчик шахарда сегизинчи июньда «Къабарты-Малкъар – 100» битеусоюз кинофестиваль ачылганды. Ол бизни республикабызны жюзжыллыгына аталганды. Киноискусствону байрамы Россейни Культура министерствосуну эм КъМР-ни Правительствосуну болуш-лукълары бла къуралганды, ол онекинчи июньнга дери барлыкъды.

Концерт

Жыйылган жамауатны биринчи къууанчы - кинону эм театрны артист-лери къызыл кюйюзде баргъанлары болганды. Къарсла, гюлле Музыка театрны мекаммын толтурган эдиле. КъМР-ни культура министри **Мухадин Кумахов** кинофестиваль жыл сайын тѳрели болгъанын чертип, быйыл ол юбилейге жораланнганы себепли магъанасы да уллу болгъанын айтханды, Россейге да, Къабарты-Малкъар-га да игилик, насып тежегенди.

Ызы бла къараучула фестивалыны ачылууна жораланнган концертге къарагъандыла. Аны **Сергей Новожилов**, **Гуртуланы Лейля**, **Регина Кокошева** бардыргъандыла. Байрамны «Къабарты-Малкъар» деген жыр бла

лу» деген тепсеую битеу да концерт программада энчи эди. Сѳзсюз, Къу-дайланы Мухтар тюз эди: не къадар эрттеги тепсеулерибизни сахнада салалсакъ, игиди. Миллет культураны тылпыу, жаны не сыйлы, даражалы сахналада да эшитиледи, аны къара-учула сакълап турадыла.

Юрий Чернов, **Александр Пашутин**, **Оксана Сташенко**, «Кабардинка» тепсеу ансамбль, **Азамат Цавкилов**, **Дмитрий Ярмак** эм башхала унутулмаз ингирге къууат салгъандыла. «Табор уходит в небо» деген фильмде

Жангоразланы Мажит бла Фатима.

Искусствону жарыкъ байрамы

Султан Хажироков ачханды. Ызы бла **Асият Дураева** жырлагъанды. **Ирина Лачина** уа «Мѳлек» деген жыры бла жыйылгъанлары жюреклерине жетгенди. Концертте жырладан, тепсеуле-ден сора назмула да айтылгъандыла. **Максим Колосов** С. Есенинни «Сен соймейсе мени» деген назмусун бек аламант окъугъанды. **Габуланы Зухра** жырлагъанда уа сахнада «Каллисто» да тепсегенди.

«Ауаз» деген проектге къатышхан **Арсен Мукенди**, анда хорлагъан **Аскер Бербеков** да ариу ауазлары бла къууан-дыргъандыла. Вокал эришуледе атын айтдыргъан жашчыкъ **Эльдар Коцев** да усталыгъын кѳргюзтгенди.

«Балкария» тепсеу ансамбльни «Гол-

Оксана Сташенко.

Раданы ойнагъан **Светлана Томагъа** уа Профсоюзланы биригиуюню та-матасы **Фатима Амшокова** жаулукъ саугъалагъанды. «Мен сизни ариу жеригизде бек насыплым. Ийна-мысыз, къайгыладан толу жюрегиме тынчлыкъ келгенди. Мында хар зат да алай ариуду: адамла, табийгъат, атла, суула, кѳк да! Насып тилейме сизге!» дегенди Светлана Тома.

Концерт «Мени къууанчым Къабарты-Малкъар» деген жыр бла бошалгъанды.

Сабийле да унутулмагъандыла

Къули Къайсын атлы Малкъар къы-рал драма театрны мекаммында фести-

валыны чеклеринде акъылбалыкъ бол-магъанлагъа мультфильмле кѳргюзт-гендиле. «Жети киштик», «Мен капитан болсам эди», «Бегемот бла компот» эм башхала сабийлени кюлдюргендиле, сагъыш да эдиртгендиле. Ала барысы да шуѳхлукъну юсюндендиле, бир бир-ге болушурга юйретедиле. Зал толу эди, ата-анала школгъа жюрюмеген сабийлени окъуна келтирип, къууан-дыргъандыла.

Программаны ѳезеги – фильмле

Фестивалыны чеклеринде Москва-дан, Санкт-Петербургда келген артистле **Али Шогенцуков** атлы театрда мастер-классла ѳтдюргендиле, ала бла къараучула бетден-бетге тубешип, ушакъла да бардыргъандыла. Алай программаны ѳезеги фильмледиле. Арменияны, Белоруссияны, Къыргъыз-станны, Къазахстанны эм Россейни режиссѳрларыны ишлери бир бирлерине ушамайдыла, бек сейирдиле.

Аланы араларында энчи белгилер-ча иш барды - къыргъыз режиссѳрла **Бакыт Мукул** бла **Дастан Жапар улу** сценарийин да кеслери жазып, «Эдем-ге жол» деген фильмлерине битеу шѳндююгю жашауну юсюнден сагъ-ышларын сыйындыргъандыла. Анда Къыргъызстанны халкъ жазуучусу **Кубат Алиев** къартланы юйюне тюше-ди, жууукълары болуп тургъанлай. Ол фатарын сатып, ахчасын жазуучу тенги Сапарны операциясына берирге умут этеди, алай къарындашыны ишинде къыйынлыкъла чыгъадыла, аны тую-диле, фатардан тюшген миллионланы

бир ыйыкъгъа анга берирге тюшеди. Айхай, бир ыйыкъдан ол аланы къай-тармайды. Сапар да ѳлюк кетеди.

Кубат Алиевни жашауну да, адам-ланы да тюрленгенлерине жюреги къыйналады. Къарындашыны юйюнде аны бла сѳлеширге адам табылмайды, сабийле гаджетлеринден айырыл-майдыла, къартланы юйюнде уа сѳз нѳгерле табады, алай анда тургъан къыргъызлыла белгили жазуучу ары тюшгенин жаратмайдыла. Аладан бири жазуучуну бир жигитин эсгер-ди: ол ѳлюрге юртасына баргъан эди. Жазуучу къартланы юйюнден кетип, туугъан элине жетеди, анда уа ата-ана-сыны юртасы сарайда атылып, чирий... **Кубат** жюреги жарылып ѳледди.

Бу фильм кѳп халкъла аралы ки-нофестивальлада, эришуледе алчы жерлени алгъанды. Миллет культура-ланы кете баргъанлары, адамланы араларында кертилик, суймеклик къу-руй тургъаны - ала жаланда къыргъыз жамауатны угъай, битеу дунияны да жарсыуларыдыла.

Дагъыда къараучула сейир этген иш «Кѳк энишге тюшгенде» деген документли фильм болгъанды. Аны режиссѳр **Темина Туаева** алгъанды, ол Грузия Юг Осетиягъа 2008 жылда за-консуз чабыууллукъ этгенини юсюн-денди. Темина Туаева Нальчикде жашагъан осетинлиле бла ушакъла да бардыргъанды, ала да кеслерини жанларындан режиссѳрну жууукъ за-манда Нальчикге чакъырыгъа оноу этгендиле.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратланы **Элина КАРАЕВА** алгъанды.

ЎХТЕМЛЕНИУ

Паркда – кѳл кѳтюрген жырла, тепсеуле

Тюнене Нальчикни шахар паркында Россейни кюнюне аталып, байрам бол-гъанды. Аны КъМР-ни Жарыкъландыруу эмда илму министерствосуну, Жаш тѳлю арасы эмда «Хорламны волонтерлары» къурагъандыла.

Паркка келгенлени Жаш тѳлю араны башчысы **Саида Жанимова** алгъышлагъ-анды. «Бу байрам къыралыбызны ахшы тѳрелери, тарыхы, кѳп миллетли адам-лары, хорламлары бла айырмалыды. Ол къыралыбызны деменгилигини, миллетлени биригиулерини белгисиди. Ата журт, туугъан жер – ол барыбызгъа да Россей деген магъананы тутады», – дегенди.

Андан сора концерт башланганды. Аны «Россия» деген жыр бла **Лана Кану-кеева** ачханды.

Ол кюн паркда «Россейни тарыхын билемисе?» деген ат бла викторина, тюрлю-тюрлю оюн конкурсла да бардырылгъан

дыла. Солуу паркка келген абаданлагъа, сабийлеге да «Бизни Ата журтубузну аты-на бурун заманлада къалай айтхандыла?», «Биринчи орус къыралны ара шахары уа къайсы эди?», «Ата журтун суйген адамгъа къалай айтадыла?», «Къыралны къаллай белгилерин билесиз?», «Баш законну аты?», «Россейде эм бийик тауну аты?», «Айтхылыкъ орус аскер башчыны аты?», «Россейни биринчи президенти ким эди?» деген эм башха соруулагъа тюз жууапла къайтаргъанлагъа саугъа-чыкъла, юч тюрсюнюлю лентала да бер-гендиле. Ленталаны алайгъа келгенлени барына да волонтерла кѳкюреклерине тюррегендиле.

Байрамны ариу жырлары, тепсеулеры бла КъМКЪУ-ну «АмикС», **Лана Шахбазян**, эгечле **Белла** бла **Лаура Шебзуховала**, «Дѳнс Мастер-тепсеу», «Импульс» тепсеу коллективле да бютюн жарыкъ этгендиле. Мен алайгъа келген къонакъла бла да сѳ-

лешгенме. Аладан бири пенсиячы **Наталья Сергеевна** былай айтханды: «Жаш адамла былайгъа кѳп санда келип, Россейни кюн-юн белгилегенлери хычыуун кѳрнеди. Бу байрамны къууанчы халда белгиле-

уюн магъаналыгъа санайма. Сѳз кюнчю, бу кюнледе мени туудугъума паспортун Парламентде бергендиле, бек къууанчы сагъат эди ол. Эсде къаллыкъды».

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

РФ-ни илму эм бийик билим бериу министри **Валерий Фальков** 24 майда Россей бийик билим бериуде Болон системадан чыгъарыгъын эм ол жаны бла кесине келишген амалны жарашдырлыгъын айтханды. Бу билдириуню бийик билим бериуде ишлегенле эрттеден сакълагъандыла. Нек дегенде, Россей, 20 жыл мындан алгъа бийик билим бериуде алгъын битеу дунягъа айтылгъан совет классикалы системадан кетип, Европалы, экиге юлешинген Болон деген амалгъа кечген эди.

Ол кезиуню ичинде тюрлениулеге ыразы болмагъанларын белгили россейли вузлары ректорлары, алимле, бийик билим бериуде уллу сынаулары болгъан специалистле айтып тургъандыла.

Алыкъа кырал къуллукъчула ата журтлу бийик билим бериу системагъа кыайтыу къалай боллугъун толу англатмагъандыла. Болсада, РФ-ни Федерация Совети ол жаны бла законну проектин хазырлап башлагъанды. Алай вузлары келечилери уа оюмларын билдирирге ашыкъмайддыла.

Федерал министр В. Фальков а: «Болон системагъа озгъан кезиугега къараргъа керекди», – дегенди, «Коммерсантъ» газетни келечисине жууап бере. «Биз энди бийик билим бериуде кесибизни төрели системабызгъа таянырыкъбыз, аны мурдорунда миллет экономиканы сейирлери эм хар студент да тийишли билим алырча онглары къуаргъады борчубуз», – деп чертгенди ол.

Сагъынылгъан федерал министрствону оноучусуну орунбасары **Дмитрий Афанасьев** ТАСС информативтогъа билдиргенге кере, Болон процессден кетип, саулай совет системагъа кыайтыу боллукъ туюлду. Болсада, бийик билим бериуде озгъан заманда жыйылгъан сынау иги да кенг хайырланыллыкъды.

Сёз бийик билим бериуде эки бөлүмден къуралгъан системадан кетерге кереклисини юсюнден барады. Ал оюмлагъа

кере, 4 жыл бакалавриат, 2 жыл магистратура энди боллукъ туюлду, специалитетни алгъын замандача 5 эм бир къауум усталыкъны алыргъа 6 жыл этерге умутлары барды. Битеу тюрлениулени министерство

Оюм

Билим бериуде алгъынны сынаутгъа кыайтырбызмы?

2024 жылгъа хазырларыкъды.

Бийик билим бериуде боллукъ тюрлениуле бла байламлы Санкт-Петербургну законла чыгъарыуучу органыны председатели **Александр Бельский** былай айтханды: «Бу боллукъ атламланы тюз оноугъа санайма. Болон система бизни бийик Билим бериу бөлүмюбюзге къаллай онг бергени белгилиди, жалаңда ол дипломларыбыз бла тыш кыраллада ишлерге боллукъ эди. Студентлерибизни окутуп, тынгылы билим берип, сора эм игилерин Западха ашырып тургъандан къаралгъа хайыр тошмезлиги баямды. Энди ол жол жабылады».

КъМР-ни Парламентини билим бериу, илму эм жаш төлюню ишлери жаны бла комитетини таматасы, профессор **Нина Емузова** сагъынылгъан теманы юсюнден былай айтханды: «Токъсанынчы жыллада башлангъан тюрлениуле, бийик билим бериуобюзню Запад кыралланы кёбюсюнде хайырлангъан Болон системагъа келтирген эдиле. Ары дери бизде болгъан классикалы совет система да бош жерде къуралмагъанын эсгертейим. Ол, педагогиканы тарыхында жазылгъанына кере, ол мурдор халда билим берген прус-немисли системаны бир кесегиди. Анда билим бериуде арсарсыз окутулургъа керекли илмулары

юсюнден айтылады. Ол амал Германияда шёндю да ишлетурады. Советлени кезиунюде ол кенг хайырланылып, бизни экономика турмушубузгъа келишдирилип, вузларыбыз беш жылгъа тынгылы специалист-

да болгъан иги затланы да эсге алып кенгертирге керекдиле. Бакалавриатны бла магистратураны унутайыкъ деп, сёзю чорт салыргъа жарамайды, алай бийик билим бериуню качестваун игилендирирге

кереклиси уа баямды, ол жаны бла энди терен сагъыш этип ишлерге тошерикди».

Искусстволаны Шимал-Кавказ кырал институтуну ректору, профессор **Рахиланы Анатолий** билдиргенге кере, Россейни маданиятха кадрлары хазырлау бла байламлы терен эм бай тарыхы барды. Ол төрт жюз жылгъа жууукълашханды. Санкт-Петербургда 1738 жылда А. Я. Ваганова атлы орус балетни тепсеу школу ачылгъанда, Американы Бирлешген Штатлары деген кырал жокъ эди.

Музыкантланы, ол санда скрипкада сокъгъанланы хазырлауда да, жюз жылла бла жыйылгъан Россейни школу Европада эм игилеге саналгъанды не заманда да. Чыгъармачылыкъ жаны бла, чертип айтама, чыгъармачылыкъ жаны бла специалитетлени хазырлауда сынауланы совет система кесине кийиргенди эм андан ары байыкъдыргъанды. Сёз ючюн, бизни институтну окуна Искусстволаны сабий школу, Культураны эм искусствону колледжи, Музыкалы кадет корпусу, аспирантурасы да бардыла. Быланы санагъаным, культура жаны бла орта эм бийик билим бериуде бизни кыралда, алгъынны Россей империяда да, къуралгъан белгили классикалы системача, бир жерде жокъду, биз аны бла ёхтемленип тургъанбыз.

Болон системадан чыкъгъаныбыз бла байламлы бир затдан кем къаллыкъ туюлду. Студентлени, мындан арысында да кесибишни төрелеге таяна окутурукъбуз, – дегенди ол.

Болон система дипломланы тыш кыраллада хайырланыргъа онг бергенини юсюнден Рахиланы Анатолий былай айтханды: «Бир кезиуде Францияны, Великобританияны эм Германияны вузларында консерваториялагъа керекли музыкантланы хазырлауны иги да азайтхандыла. Нек дегенде россейли вузлары выпускниклери, алада жерлени алып, ишлеп тургъандыла... Кысыхасы, биз Болон системагъа «жумушакъ» киргенбиз эм андан чыгыуубуз да алай боллукъду. Маданиятха кадрлары хазырлауны качеству энишге аз да тошмезлигине, бютюн кётюрлюлюгине ийнанымпа. Бакалавриат, магистратура да бизге бир жангы затны кийирмегендиле».

Мени оюмуна кере, экиге бөлүнюп алынган бакалавр бла магистратура билим адамланы экили этип турады. Бек алгъа ишге алыучула, студентле да толусунлай билмейдиле бакалавр къаллай бирге билим бергенин. Алгъын, биз совет система бла окугъанда, беш жылгъа толу курсну бошап, специалист болуп чыгъа эдик университетден. Шёндю бакалаврны бошагъанын билимине къалай белги берирге боллугъун, аны магистратура бла тенгешдиргенде не зат окумагъанын ангылагъан бир къауумлагъа кыйынды, ишге алгъан оноучугъа да.

Жашауда бола тургъан тюрлениулени эм ишлени эсге алсакъ, аланы тийишлисича тамамларгъа, тынгылы специалитетлени, экиге бөлүмюген специалитетлени хазырларгъа кереклиси баямды, деп алай къарайма ол проблемагъа бюгюнлюкде.

КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан,
федерал-эксперт клубну
КъМР-де келечиси.

БАЙЛАМЛЫКЪЛА

Эки жанына да хайырлыды

Кёп болмай Къабарты-Малкъар кырал университетни ректоруну къуллугъун толтургъан **Юрий Альтудов** бла илмуизлем иш жаны бла проректору **Светлана Хаширова** Тула областда болгъандыла. Ол регионну правительствосу аланы «Тензограф» биригиуню иши бла шагъырейлендирир ючюн чакъыргъанды. Анда бирге ишлеуню, полимер композит материалланы чыгъарууну онглары сюзюлгендиле.

Ызы бла Туланы кырал университетинде регионну вузлары эм промышленный предприятияларыны келечилери бла тюбешу болгъанды. Анда да байламлыкъланы кючлендириуню юсюнден селешингенди.

КъМКЪУ былтыр сентябрьден бери «ТулаТЕХ» илму-билим бериу араны санына киреди. Аны баш магъанасы- 2025 жылгъа аскерге, инсанлагъа да дуня даражалы продукцияны чыгъарырча эм сатарча кооперация къуаргъады.

- Тула областны предприятиялары КъМКЪУ-ну композитледен абериле жарашдыруу, фармацевтика, медицина оборудование жаны бла илму ишлерине сейирлери уллу болгъанын билдиргендиле. Тюбешууде

кадрла хазырлауны юсюнден да айтылгъанды. Аны бла бирге КъМКЪУ-да болгъан технологияланы «Композитная долинаны» ишине синдириуню онгларына да къаралгъанды, – дегенди Юрий Альтудов.

Эсгертиу: «Композитная долина» инновациялы илму-технология араны къурауню юсюнден бегимни быйыл январьда РФ-ни Премьер-министри **Михаил Мишустин** къабыл этгенди.

Туланы кырал университе-

ти бардыргъан стратегиялы «Композит» проект КъМКЪУ-ну айнытыу бла байламлы программагъа келишеди. Анга кере университетле жангы лабораторияла ишлерге грантла алыр ючюн, кеслерин конкурсда сынап керлюкдюле. Андан сора да, окуу учреждение башха проектлеге да къатышыр муратлыдыла, – дегенди Туланы кырал университетини илму иш жаны бла проректору **Михаил Воротилин**.

Ахырында Тула областны губернаторуну орунбасары **Вячеслав Федорищевни** башчылыгы бла ишчи тюбешу ётгенди. Аны кезиунюде бирге ишлеуню эсеплери чыгъарылгъандыла. Ол санда Къабарты-Малкъар кырал университет бла регионну вузлары эм предприятиялары байламлыкъда ишлерча амалла да сюзюлгендиле.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Эски сурат

Чалгычычыла

Сурат 1963-1964 жыллада Кенделенде Кыкын туруучу биченликде алынганды. Солдон онгнга: Диналаны Хасан, Доттуланы Мустафа, Къочхарланы Масхут, Магълуланы Зулкъарний, Текуланы Адам, Диналаны Алий, Текуланы Хызыр, Текуланы Юсюп, Жантууланы Муталиф. Магълуланы Зулкъарний жыйын башчы эди. Ортада сюелген жашчык аны туудугъду. Ол а челекчиди. Челекчини ким болганын шендю кепле да биле болмазла. Алгын хар чалгычы жыйында болганды аллай бир жаш адам. Ол юзmezни жуууп,

ууагын къююп, аны чалгычычылага бергенди. Ала уа аны къалакъларына жагып, чалгыларын билегендиле. Хырпинден да чалгыны ол бек жютю этеди дейдиле.

Кенделенде къауум чалгычы жыйын бар эди. Жаш тёлкю, орта жыл санлыла кеслери энчи чала эдиле. Суратдагыла уа абадан къауумдула. Ала Кыкын туруучу жерни чалып, биченин колхозга ётдюргендиле. Аны ючюн колхоз алагъа Жашар къолну бергенди. Анда ишлеген биченлерин а кеслерине юлешгендиле.

ЛЕЙЛУН улу Х.

Бюгюн да, хар замандача, акъсакъл танг аласы бла тенг турду, арбазгъа чыкъды, нюрюн теге тургъан кюннге къарады. Эки къолун анга узатды, жюреги жылынды. Сора узакъ аламгъа кез къарамын бурду да, дунияны жаратхан, кеп жылладан бери кюнню жарыгын анга кёргюзтюр тургъан сыйлы Аллахха, баш уруп, шукур, ыспас этди, махтау берди.

Кюн а, келе-келди да, эрттегили шухуну башын жылы къоллары бла сылады, кезлерин уппа этди, сора, башха чакъладача болмай, нек эсе да, бу жол ол анга мудах къарады. Бираздан а, алтын таякъчыгын да аны бетинде къююп, жолуна тебиреди.

ОСМАНЛАНЫ ХЫЙСА

Ахырзаман

ХАПАР

Къарт, къол булгъай, аны узакъгъа ашырды да, юйюне кирип, жерине таянды. «Тауусулгъанчады сени манга жылыуунг, заман жетипми къалгъан болур кетерге?» - дей, жарсыды. Сора кезлерин къысып бираз турду. Ызы бла акъ чорбатха къарады. Энди аны кез аллындагы жаланда олду. Кюн таякъчыгы уа, ары-бери чаба, аны жарытады.

Майна, алайда узакъ тау эл. Черек ташларындан къаланган бийик хунала. Сабийлигим. Чыбыкъ атыма да минип, тар орамны букъусун кётюре, жортама энишге, ёрге. Сирки жёлчиден да алгъа барама. Эй, мени ким жеталлыкъ болур?! Ызымдан чабып келген узун этек тиширью а, эки къолун да манга узата: «Тохта, балам, тохта, сабыр бол, жыгъыласа, ариуум. Ачытаса кесинги. Ой, сенден алгъа ёлейим!»...

Анам, мени багъалы анам! Кез жарыгъым, къыйын кюнюмде таянчагъым. Бюгюн сен къатымда болсанг эди! Энтта да бир къарарча кезлеринге! Къайдаса? Унутмагъанма къол аязларынгы жылыуун, ингри сайын айтычу бёлляуларынгы да: Жукъла, балам, сен жукъла.

Киштикчик да жукълады, Айыучукъ да хурулдайды, Бёрючюк да мурулдайды, Тюлкючюк да жети тюшон кёреди. Мени ариу жашчыгъым, Татлы тюшлю жанчыгъым.

Узакъ жылланы эсгере тургъан къартны кезлери дагыда бир ауукъгъа жабылдыла. Акъсакъл бир-эки кере терен солуду да, жангыдан чорбатха къарады. Кюнню таякъчыгы уа, биягъы энишге-ёрге чаба, жашау жолуну жангы чапырагын ачды.

Къолларын да тутуп, аланы да чайкъай-чайкъай, бир эр киши бла тиширью барадыла. Алларын да уа - жашчык. Ол а бир кесек алгъа чабады да - тохтайды. Ызындан келгенлени сакълайды. Ала жетселе уа, къыл-къыл эте, кюледи. Дагыда алгъа тебирейди, сюрюледи.

Таматала аны алай этгенине, бир бирлерине къарай, ышарадыла. Алай насыппыдыла, келбетлидиле ол экиси! Ай бла кюн

да ойнай бетлеринде. Ай, заман а, нек туралмайса сен жерингде? Къайры ашыгъа болурса? Чабаса, жел ургъанлай, жортаса, къайры бараса? Тохтасанг а бир... Биягъы кюн таякъчыгы уа, къартны кез аллы бла ёте, энтта да бетни жарытады, башха сурат кёргюзтеди.

Кенг арбазда уллу той барады. Тюеклерине жан сала, тал чыбыкъ санлы къыз къобуз согъады. Жашла, хайнухча, «Асланбийде» буруладыла. Жырчы орайданы тартады:

-Эй, келин келди, туругъуз, Тепсегиз, жырлагъыз, кюлюгюз. Насыпдан толсун юйюгюз, Бу кенг, ариу арбазыгъыз! Орта бойлу эр киши уа, бозадан толу гоппанны да алып, алгъыш этеди: -Женгил аякълы, бал тилли бол! -Намыс, адет сакъласын сен баргъан жол...

Мен муну къайда эсе да кёргенме. Ол айтыла тургъан сёзлени да билеме. Ала да белгилидиле манга, кенг арбаз да. Къачан болгъан эди ол? Бусагъат эсиме тюшюрөйим.

Алай заман къалмагъанды. Къарт, соллуун терк-терк алып, тебиреди. Тауусулгъанды аны ичер сууу, солур хауасы да. Узакъ жолгъа тебирегенин ангылагъанды энди ол. Дагыда сурат кетди да, къартны кез аллына жангысы жетди. Аркъаларын юйню къабыргъасына тиреп, ынна бла аппа олтурадыла узун шинтикке. Ала, мингле бла булбулла жырлагъанча, зикир айтадыла. Гитче Мухамматчыгъ а аланы сёзлерине къошулургъа кюрешеди: -Аппа, мен да айтама. -Сен орамгъа бар да, сабийле бла ойна. -Угъай, мен ары кетсем, сизге уа ким къарарыкъды. Андан эсе жомагъыма тынгылагъыз. Билемисиз, къоркъакъ жашчык эмегенни къалай алдагъанын? Аны манга амма юйретгенди.

Къартла бир бирге къарап, жылы ышардыла. Кезлерин бир бирден алалмай, кеп турдула. Тынгылауу узакъдан келген ауаз бузду:

-Тур, къарт, заман болду кетерге. Сени сакълайбыз мында.

-Алай теркми? Къууаныргъа окъуна жетишалмадым да.

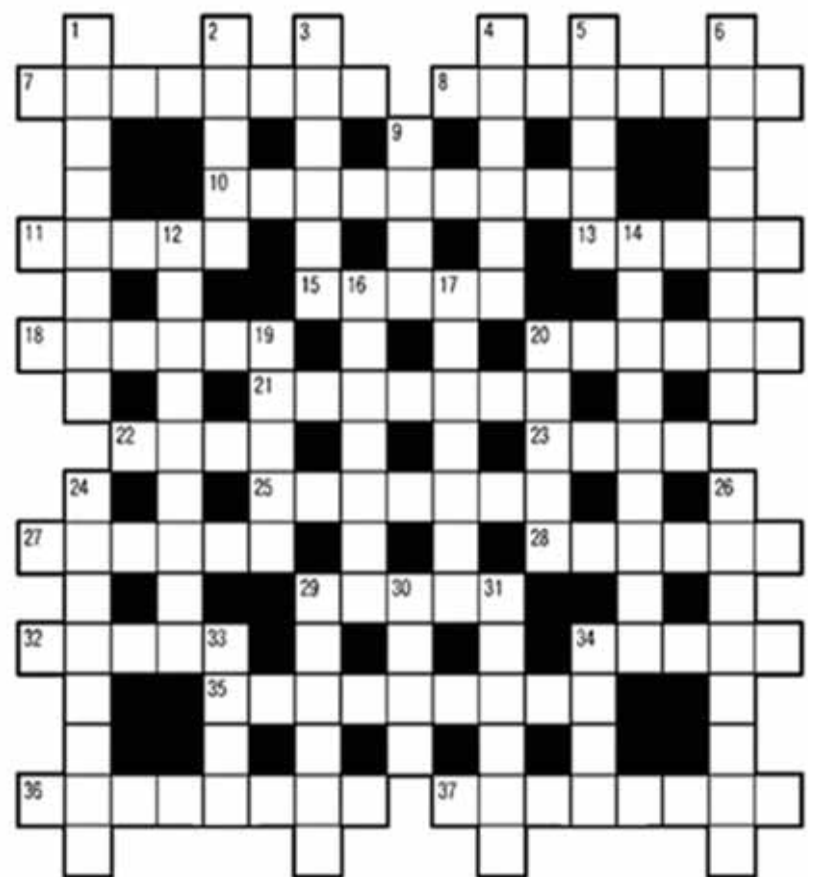
Не къысхады бу дуня! Аны ангылагъынчы окъуна кетерге тюшеди. Алтынчач а, къая чукуйларын ахыр кере къызарта, таула артына ауа тебирегенди. Кеп жылладан бери аны жарыгын кёрюп тургъан кезле шош жабылдыла.

Огъесе башха сагъышларымы болур эди ахыр заманы жетген къартны? Мен ары барама. Атам, анам болгъан жерге. Эгечим, къарындашым да андадыла. Сора кеп жылланы таймай къатымда тургъан нёгерим. Ала мени сакълап турадыла - тауусулмазлыкъ дуняда.

Жюреклеге сууукълукъ кийире, къалтырата, арбаздагы парий, башын да ёрге кётюрюп, узун созуп, ачы-ачы улуду. Кечени къарангысын жарытычу жудузчукъ, жеринден юзюлюп, аламда жанган ызын къоя, кёзкёрмезге ташайды.

Къайгылы, жарсыулу, бушуулу топуракъдан жаратылгъанды адам бары. Жашауу магъанасын толу ангылагъынчы, жангыдан къайтады ары.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 7. Тау эл. 8. Кеч туруучула. 10. Сахна оюннга чыгъарма жазгъан. 11. А.Пушкинни нянясы. 13. Холамда эл. 15. Юй къанатлы. 18. Саут жуугъанда керек зат. 20. Сютно башы. 21. Бичилген текелеге къараучу. 22. Ат иерни кереги. 23. Дюгерде Ардон сууну къатында эски, адам жашамагъан эл. 25. Умутлу. 27. Сибирьде тутмакъла туруучу жер. 28. Аскерчини окъдан къоруулагъан кереги. 29. Кыш сууукъда адам излеген зат. 32. Ол къакъгынчы хыяр татыулу болмайды дейдиле. 34. Затдан ангылауу болмагъан адам. 35. Кючлю жууугъуна ышаныучу адам. 36. Чыракъ орун. 37. Халал адамланы жюреклеринде болгъан сезим.

ЁРЕСИНЕ: 1. Ашыкъмай оюмлау. 2. Аз да, артыкъ да болмау. 3. Терини ийлерден алгъа аны бла жауун эритедиле. 4. Къартны къолунда таякъ. 5. Тирменни къабыргъаларына къонган ун. 6. Бир ненча адам. 9. Аман ишинг ючюн тёлеу. 12. Къарачайда ала жашагъан район барды. 14. Кепден айыруу онг. 16. Сейири болгъан. 17. Кёкде учхан. 19. Араплы эр кишилени баш кийимлери. 20. Кесин жюрютюу. 24. Гитче ёлчем. 26. Жюрек, къол да ачыкълыкъ. 29. Жазыучуну иши олду. 30. Сибирьде уллу суу. 31. Бёрюню жыр айтханы. 33. Тауусула баргъан адыг миллет. 34. Ауана жер.

ГАЗЕТНИ 65-чи НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

ЭНИНЕ: 3. Тызыл. 8. Жарахмат. 9. Къакъсынуу. 10. Къатыланыу. 14. Эмина. 17. Таулу. 19. Гыранча. 21. Къалияр. 22. Сакълыкъ. 23. Харам. 24. Талкъы. 25. Къамичи. 28. Зымпый. 30. Алауган. 31. Окъачы. 32. Къырла. 35. Залыкъылды. 38. Жанжатла. 39. Ауаралыкъ. 40. Сыгын.

ЁРЕСИНЕ: 1. Гынтты. 2. Къыркъма. 4. Карайим. 5. Уммай. 6. Акъсыл. 7. Къыйынлыкъ. 11. Лобан. 12. Анархиячы. 13. Сансызлыкъ. 15. Къытайлы. 16. Учхалау. 18. Макъам. 20. Къымыз. 26. Инкъыйлап. 27. Бужукъ. 29. Малчылыкъ. 33. Балта. 34. Аджар. 36. Ишаныу. 37. Ышарыу.

Жандауурдукъ

Къолайсызлагъа – энчи эс

ОНФ-ни Къабарты-Малкъарда бѐлюмюню келечилери, кѐп сабийли эмда къолайсыз он юйюрге аш-азыкъ хуржунла бла юйде керекли химия затла бергендиле. Бу ишни ала #МыВместе деген акцияны чеклеринде тамамлагъандыла.

чекленген онглары болгъан эмда кѐп сабийли юйюрге биз тѐрели халда болушабыз: аш-азыкъ, башха затла да элтебиз, гитчелени саугъачыкъла бла къуандырабыз. Ата-анала бла ушакъ этип, экинчи кере не зат келтирсек иги боллугъун да билебиз. Бирлеге

Болушлукъ алыргъа тийишли болгъанланы тизмесин жамауатны келечилери «ОНФ» деген мобил къошакъда билдириуге кѐре жарашдыргъандыла. Ары заявлананы уа граждандла кеслери бере туруучудула. Алай бла хар юйюрге да экишер хуржун юлешингенди.

Сабийлеге да бош къоллары бла бармай, татлы ашарыкъла эмда топла бла оюнла бергендиле.

– Къолайсыз, саулукъларында

уа башха тюрлю болушлукъ керек болуучуду да, аны да толтурургъа кюрешебиз. Сѐз ючюн, аналадан бири, алгъаракъда бизге сѐлешип, сабийине психолог табарыбызны тилеген эди. Биз аны тийишли специалистге жибергенбиз, - дегенди ОНФ-ни келечиси Ислам Макоев.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазырлагъанды.

Болум

Ырхы басхан жолну терк ачхандыла

Озгъан шабат кюн къаты жаууладан сора, Тѐбен Чегемни бла Хушто-Сыртны арасында жолну ырхы келип басханды. Насыпха, адам, мал да ачымагъандыла. Аны юсюнден бизге КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосундан билдиргендиле.

Ырхы жолну бир кесегин буз-

гъанды, жауун суу саркъгъан быргъыланы да ачханды. Жолчула энчи техникаларлары бла терк къармашып, ол кюн ингирге машинала жюрюрча этгендиле. Болсада объектни алгъыннгы халине келтирер ючюн тынгылы ремонт этерге тюшерикди.

БИЛДИРИУ

Къууанчлагъа чакъырадыла

КъМР-ни Маданият министрствосуну пресс-службасындан билдиргенлерине кѐре, ведомство республикада жашагъанланы эм къонакъланы 12 июнда Россейни кюнюн белгилеуге чакъырады. Ол кюн Келишиулюкню майданында Къабарты-Малкъарны белгилеу артистлери къатышып, байрам концерт бардырыллыкъды. Аны 15 сагъатда башлар мурат барды.

Андан тышыныда да, битеу район аралада бла шахарлада бу кюн къууанчлы халда ѳтерикди. Библиотекалада акцияла эм кѐрмючле бла шагъырейленер онг боллукъду. Къыралыбызны тарыхына жораланган ушакъла бардырыллыкъдыла.

Баш ѳтерик битеу байрам жумушланы юслеринден Маданият министрствону сайтында <https://mk.kbr.ru/info/>

aficha/ «Афиша» деген бѐлюмюнде бютюн толу билер онг барды.

Белгилисича, бу бизни къыралда белгиленген байрамладан бек «жаш» байрамды. Ол граждандланы мамыр жашаугъа итинулюклерин ачыкълагъан къууанчды. Андан сора да, ол кюн миллет бирликни бла къыралыбызны тамблагъы кюнюн сакълауда биригиуню белгисиди.

ЭРИШИУЛЕ

Минги таугъа сынамы устала чыгъарыкъдыла

Алгъаракълада билдиргенибизча, Къабарты-Малкъарны къыралыгъын белгилеуно чегинде августда «Эльбрусиада – 2022» боллукъду. Анга кѐре Россейни жер-жерлеринден келип, Минги таугъа бир жолгъа 100 инсан чыгъарыкъдыла.

Республиканы Правительствосу телеграм-каналында билдиргенге кѐре, «Эльбрусиадагъа» къатышыргъа заявка асыры кѐп адамдан келгени себепли, бюгюнлюкде аланы саны 200-ден атлагъанды, Россейни Альпинизмден федерациясы (ФАР) бу ишге жангызда таулагъа ѳрлеуден сынаулары эм жаланда федерацияны келечилери

болгъан адамла къатышырча чек салгъанды.

Эсгертиу: альпинистле, эки къауумгъа юлешинип, тауну эки башына Азау таладан классика маршрутла бла барлыкъдыла. Таугъа чыгъуу башланьрдан алгъа аланы къаялагъа ѳрлеуде хазырлыкъларына къараллыкъды, спорт бла кюреширге эркинлик берген медицина справканы сураарыкъдыла, альпинизм бла кюрешгенде жашауну эм саулукъну къыйын болумладан страхование ѳтериклери да изленирикди.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Къаты кюрешде – иги кесек майдал

Кѐп болмай Пятигорск шахарда панкратиондан регионла аралы турнир ѳтгенди. Анга «Эльбрус» спорт клубну келечилери да къатышхандыла.

Биринчи жерлени ауурлукъларына кѐре Гочаланы Кязим бла Имран Мендикеев алгъандыла. «Кюмюшно» Кючмезланы

Айдар къытханды. «Доммакълагъа» уа Мансур Чекушев, Гайыланы Ислам, Гылыланы Азрет эм Мисирланы Алий тийишли болгъандыла.

Жашланы тренер Жантуудуланы Азамат юйретеди.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Газетни келир номери 15 июнда чыгъарыкъды.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кѐруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды.
Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кѐре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Кульчаланы Зульфия - дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары, Зезаланы Лида (10,12-чи бетле), Геляланы Валя (1,2-чи бетле) Ахматланы Лиоаза (3,4-чи бетле), Бийчекулланы Жанета (9,11-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1639 экз. Заказ № 1186
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5
электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru